

2023. januárjától **Dr. Rausch Attila**, a Neveléstudományi Intézet egyetemi adjunktusa az ELTE PPK Kutatásetikai Bizottságának elnöke.

Az ELTE PPK Kutatásetikai Bizottsága a Pedagógiai és Pszichológiai Kar kutatásainak kutatásetikai kérelmeit bírálja el és vitatja meg rendszeres ülésein. A bizottság tagjainak szakmai háttere tükrözi a sokféle tudományterületet, ami megjelenik a kar képzési és kutatási portfóliójában. A pszichológia és neveléstudomány területei mellett a sporttudományi, gyógypedagógiai jellegű kutatásokig. A kutatások célcsoportjait tekintve is széles spektrumon kell jártasnak lennie ezen kutatásetikai bizottság tagjainak, mivel az ide tartozó kutatások alanyainak életkori összetétele a felnőttképzéstől egészen a csecsemőkorig terjednek.

***Rausch Attila** doktori fokozatát a Szegedi Tudományegyetemen szerezte 2018-ban prof. dr. Csapó Benő témavezetésével, 2016 óta dolgozik az ELTE Pedagógiai és Pszichológia karán oktatóként és kutatóként a Neveléstudományi Intézetében. Jelenleg a Pedagógiai Innovációk és Társadalmi Esélyek kutatócsoport tagja. Szakterületei a technológia alapú mérés-értékelés, technológiával támogatott képességfejlesztés és a digitális kompetencia vizsgálata.*

Az ELTE PPK Kutatásetikai Bizottságában (KEB) betöltött szerepének alakulásáról, elnöki terveiről, új feladatokról és kutatásetikai kérdéskörökről beszélgett Rausch Attilával Lőkös Laura.

Mióta vagy tagja kutatásetikai bizottságnak? Milyen feladatokban, fejlesztésekben vettél részt?

A 2019-ben lettem tagja a Kutatásetikai Bizottságnak és a pandémia évében, 2020-ban voltam először teljes évben a KEB-ben, amikor rengeteg kihívás adódott, amivel meg kellett küzdenie a bizottságnak is, ugyanakkor a sok kihíváson keresztül rengeteg mindent lehetett tanulni.

Ekkor indult el az online kérelem beadásának kidolgozása, aminek kapcsán rögtön elkezdtek bevonni, mivel digitális technológiákkal is foglalkozom, majd pedig 2021-ben az volt a következő lépés, hogy dolgozzunk ki ehhez egy tananyagot, ami segíti az online beadás folyamatát. Így már kezdettől fogva aktív tagja voltam a bizottságnak.

Megválasztottak a kutatásetikai bizottság elnökének, amihez ezúton is gratulálunk! Elnökként mire szeretnéd a fókuszot tenni? Mit tartasz fontosnak? Fogsz-e és ha igen, mit tervezel változtatni az eddigi irányvonalakhoz képest?

Köszönöm! Alapvetően szeretném tovább vinni az elődeim, Molnár Márk és Kökönyei Gyöngyi munkáját, akik kiváló munkát végeztek, és én ezt szeretném folytatni.

Kutatásetikai szempontból sok kihívás áll előttünk, amit több felől is orvosolni kell. Az egyik ilyen probléma az a kérelmek számának folyamatos növekedése, ami a KEB-tagokra egyre nagyobb terhelést rak. Ezt valamilyen úton-módon kezelniük kell, amiben például nagy segítség lesz egy online nyílt kurzus kidolgozása. Úgy érezzük, hogy ezen a segédanyagon

keresztül tudnánk ezt a terhelést valamennyire csökkenteni, mert a kollégák, doktoranduszok, hallgatók megfelelő tájékoztatásán keresztül a kutatásetikai kérelmeknek minősége nagymértékben javulhat, és akkor talán több javítási kört és energiát meg tudunk spórolni mind a kérelmezőknek, mind a bizottság tagjainak.

Emellett vannak olyan megoldásra váró problémák, mint mondjuk a Stipendiumos doktoranduszok külföldi adatfelvételeinek kérdése. Mivel nem ismerjük minden egyes ország saját szabályozási környezetét, így jelenleg nehéz dolga van a kutatásetikai bizottságnak abban, hogy mennyiben van egyáltalán kompetenciája, vagy mennyire van feljogosítva arra, hogy olyan országokban zajló adatfelvételre adjon ki engedélyt, amire semmilyen rálátásunk nincsen, és nem tudjuk azt sem, hogy a mi engedélyünk az ottani szabályozási környezetnek mennyiben felel meg. Aktívan keressük a megoldásokat, hogy egyes más országokban, más egyetemeken ez hogyan is működik, a jelenlegi eljárásunkkal nem gáncsolni szeretnénk a kutatásokat, hanem védeni akarjuk a kutatót, a kutatásvezetőt, és természetesen a résztvevőket, amikor ilyen alapelvek mentén hozzuk meg a döntéseket.

A hallgatók kutatásetikai ismereteinek bővítésére az említett tananyagon kívül tervezel, terveztek-e edukatív tartalmakkal előállni?

Igen, a már említett online kérelembeadáshoz készített segédanyagot már elkezdtük továbbfejleszteni teljes értékű online kurzussá és az a célunk, hogy ebben az évben ez meg is tudjon valósulni. Ez nem kifejezetten alap- vagy mesterszakos hallgatóknak készül, hanem inkább doktori képzésben résztvevők számára, illetve mindenkinek, aki kutat. Azért is ők a célcsoportunk, mert a kutatási kérelmet nem a hallgató, hanem egy tudományos fokozattal rendelkező kutató, a témavezető nyújtja be, hiszen övé a felelősség a kutatásban történekeért és a kutatás etikai részéért is az adott kutatásnak, ezért fontos, hogy elsősorban a témavezető és minden önálló kutató tisztában legyen a kutatásetikai alapelvekkel. Viszont azt is látjuk, hogy akár a doktori képzésben, mesterképzésben is nagyon nagy szükség lenne arra, hogy egy kicsit erősítsük ezt az oktatási vonalat, és ezt én is képviselem. Ezért következő tanévben már önálló szabadon választható kutatásetikai kurzust szándékozunk indítani a kar két doktori iskolájában, amire terveink szerint akár mesterszakos hallgatókat is szívesen látunk.

A kérelem beadáshoz készített segédanyag sikeressége és a KEB edukációs tevékenysége az utóbbi évek tendenciából is látszódnak, mivel ugyan nagyon növekszik a beadott kérelmek száma, a javítási körök aránya ehhez képest viszont csökken. Ez azt jelenti, hogy azok a visszajelzések, amiket egy-egy bíráló során megkapnak a kutatásvezetők, azok a következő évek során már beépülnek, és kevesebbet kell javítani, ezek segítik a kutatások megtervezését, valamint a formai követelmények terén is sikerül előre lépni, a szükséges dokumentumok, például bejegyző vagy adatkezelési nyilatkozatokat is a megfelelő formátumban készülnek el. Tehát látszódnak, hogy a KEB utóbbi években végzett edukációs tevékenysége eredményes, annak ellenére, hogy ez nem az elsődleges feladata.

Mi a véleményed a ChatGPT-ről kutatásetikai aspektusból? Kell-e, érdemes-e tenni ellene?

Kutatásetikai szempontból tulajdonképpen ez ugyanolyan eszköznek minősül, mint bármi más eddigi új technológia. Ha valaki akár kutatói célból használ mesterséges intelligenciát, akkor tisztában kell lennie az adatkezelési kockázatokkal, például nem oszthat meg

semmilyen személyes adatot vagy ha ilyen eszközöket alkalmaz, azt nagyon pontosan közvetítenie kell a tájékoztató és beleegyező nyilatkozatban is. Ugyanakkor az a helyzet, hogy bármilyen MI-vel vagy épp a ChatGPT-vel való kutatómunka még nem tisztázott teljesen, ezért az erre vonatkozó szabályozási környezet sem alakult ki. Mi aktívan gondolkodunk/dolgozunk azon, hogy ezeket hogyan lehetne körvonalazni és milyen szabályozási környezetet lehetne erre hozni (ezzel kapcsolatban aktívan figyeljük a nemzetközi trendeket is.) Azt nem gondoljuk, hogy az ilyen eszközök betilthatók lennének, hanem azt a környezetet kell megteremteni, hogy a kutatók lássák azt, hogy tényleg hogyan lehet ezt etikusan, transzparensen használni és úgy alkalmazni, hogy minden ilyen szabályozást és adatvédelmi irányelvet is betartsanak. Abszolút fontos, hogy nyilván nagyon nehéz lépést tartani a technológiai fejlődéssel, de arra kell törekednünk, hogy ezek a korábban is meghatározott kutatásetikai irány- és alapelvekkkel összhangban legyenek, bármilyen új technológiáról is legyen szó.